

Габльовська Надія Ярославівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри „Електротехніка”, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. E-mail: nadya_gabliovska@mail.ru

Кононенко Марина Андріївна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри „Інформаційно-вимірювальна техніка”, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. E-mail: kononenko_mar_@mail.ru

Gabl'ovs'ka N.Ya. – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of “Elektrotehnika” Department, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. E-mail: nadya_gabliovska@mail.ru

Kononenko M.A. – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of “Information-Measuring Devices” Department, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. E-mail: kononenko_mar_@mail.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Alfimov V.M.

УДК 159.9.37.015

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Н. В. Карчевська, С. М. Сергєєв

У пропонованій статті висвітлюється, що головна особливість зовнішньої складової індивідуалізації полягає в її спрямованості до магістрів. Спрямованість зовнішньої складової сприяє тому, що зовнішній освітній простір приймається і освоюється особистістю, поглинається нею. Осмислення, переосмислення образів і символіки зовнішнього простору, освоєння отриманої інформації відбувається у внутрішньому просторі особистості. Цілісність сприйняття розширює внутрішній простір особистості, наповнює її змістом і сенсом. У свою чергу, багатство, наповненість і цілісність внутрішнього простору стають джерелами внутрішнього руху і розвитку індивідуальності й особистості.

Ключові слова: індивідуалізація, адаптація, магістр, особистість, діяльність, професія, здібності.

Реформування української системи освіти, входження України в світовий освітній простір і ухвалення Болонської конвенції ставлять педагогічну науку перед необхідністю розробки стратегії професійної підготовки магістрів інженерно-педагогічної спеціальності завдяки включенню ресурсу світового досвіду в галузі вищої освіти і одночасного збереження унікальності вітчизняної академічної культури.

Вивчення динаміки теоретичних проблем вищої педагогічної освіти і перспектив його розвитку показало, що як в Україні, Росії, так і на Заході виявляється тенденція до усвідомлення необхідності індивідуалізації навчання і індивідуалізації праці студента, магістранта. При цьому, якщо до середини 90-х р.р. ХХ століття потреба індивідуалізації усвідомлювалася у зв'язку з процесами демократизації, то пізніше її значущість у зв'язку з необхідністю підвищення адаптації випускників до змін соціальних і економічних умов життя і діяльності [1].

Обґрунтування теоретико-методологічної сутності індивідуалізації навчання у вищій школі за допомогою різних форм і видів знайшло відображення в роботах С. І. Архангельського, Є. В. Бондаревської, А. М. Монахова, В. В. Серікова, І. С. Якиманської.

Зростає дослідницький інтерес до вдосконалення різних сторін індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки студентів (Н. А. Асташкіна, М. М. Гордєєва, Н. А. Завалку, С. В. Корабльова, І. В. Лемешева, І. А. Січко та інші). У ряді робіт отримали висвітлення питання індивідуалізації загальнопедагогічної підготовки, навчальної педагогічної практики, самостійної роботи студентів, магістрів [2].

Найбільш значний розвиток змісту поняття «індивідуалізація» в історії вітчизняної педагогіки почався з праць Н. І. Пирогова та К. Д. Ушинського.

В рамках нашого дослідження важливо підкреслити, що Н. І. Пирогов (1810-1881) одним з перших у вітчизняній педагогіці звернув увагу на ідею самопізнання допомогою виховання.

Актуальність окресленої теми в сучасних умовах змін в освіті пов'язана з наявністю стійких суперечностей:

- між вимогами, що пред'являють до особи і діяльності магістра-професіонала, і фактичним рівнем професійної компетентності;
- між тенденцією, позначилася в світовій і вітчизняній науці і

практиці у орієнтації на особові цінності освіти і переважно масово-репродуктивним навчанням у ВНЗ;

- між системою вимог держави і суспільства до якостей професійної підготовки магістра інженерно-педагогічного ВНЗ, і застосуванням стандартних методик, що не припускають розвитку індивідуальності студента і формування індивідуального стилю, необхідного в постійно змінюваних умовах педагогічної діяльності.

Мета роботи полягає в теоритичному обґрунтуванні варіативно-рефлексивного підходу до підготовки магістрів інженерно-педагогічного фаху

Індивідуалізація підготовки майбутнього магістра-професіонала у ВНЗ є динамічним, інтеріоризованим особистістю процесом педагогічної взаємодії, адекватний як індивідуально-освітньому потенціалу студента, так і системі соціальних цінностей, вимог і цілей, який забезпечує оволодіння способами пізнання світу, професії і себе для самореалізації в житті і професійній діяльності. Індивідуалізація підготовки майбутнього магістра в інженерно-педагогічному вузі характеризується єдністю зовнішньої і внутрішньої її складових.

Таким чином, індивідуалізоване освітнє середовище і відповідно організований процес навчання стають зовнішніми регуляторами внутрішньої індивідуалізації магістра. Індивідуалізація професійної підготовки майбутніх магістрів забезпечується на «внутрішньому» рівні за допомогою внутрішнього особистісного зростання магістра і самоорганізації його особистісного (освітнього і розвиваючого) простору [3].

Індивідуалізація педагогічного процесу передбачає таку систему педагогічної діяльності, яка включає педагогічну діагностику індивідуальних і вікових особистостей магістранта, реальну оцінку можливостей і здатностей, визначення перспектив його розвитку і потім конкретних цілей і завдань виховання і освіти. Передбачає виявлення та урахування характерних для певного віку особистостей, специфіки інтелектуального і особистісного розвитку на кожному віковому етапі, включаючи зміну цінностей, особистісних позицій, сприйняття себе та інших. Тому педагогу доводиться збирати, переробляти і враховувати кількість інформації [4, с. 71].

З нашої точки зору, якщо перша складність дійсно значима, то друга (обліку і обробки великих обсягів інформації) знімається на сучасному рівні розвитку комп'ютерних технологій.

Разом з тим, бажання повернути педагогічний процес обличчям до особистості не згасає, необхідність створення умов для отримання якісної освіти кожним магістрантом усвідомлюється педагогічною громадкістю. У багатьох вчених не викликає сумніву, що система вищої інженерно-педагогічної освіти має бути індивідуалізована більшою мірою, ніж система іншого професійного ВНЗ, оскільки процес навчання в інженерно-педагогічному вузі є для магістрантів своєрідним зразком, який може бути перенесений у практику.

Важливо і закономірно, що саме період від 17 до 21 року в психології називається щаблем індивідуалізації. Індивідуалізація життя кожної молодої людини починається з соціального та професійного самовизначення і є тим етапом, який пов'язаний з виробленням власного світогляду, з визначенням своєї самотності та унікальності. Відстояти, затвердити і підтвердити цей вибір необхідно вже в період навчання у ВНЗ, і процес підготовки настільки буде цьому сприяти, наскільки він буде індивідуалізований. Саме тому в останнє десятиліття було зроблено чимало зусиль для створення передумов індивідуалізації навчання у професійній підготовці як на рівні її психологічного, предметного, дидактичного аспектів (В. М. Монахов), так і в різні періоди становлення (В. Б. Ананьєв, В. І. Слободчиков) [5, с. 20].

Звернемося насамперед до аналізу стану проблеми індивідуалізації навчання на різних щаблях освітньої системи.

На нашу думку, на цій основі процес індивідуально-педагогічного розвитку студента виступає як динамічна індивідуально орієнтована система, ядром якої, поряд з принципом індивідуалізації, є принципи інтенсифікації, регуляції інформаційного потоку і самодетермінації. Основу конструкції системи становлять диспозиційні концепції діяльності та імпліцитна теорія особистості, що дозволяє чітко визначити перспективи, етапи та засоби індивідуально-колективного розвитку та здійснити послідовність сходження від імпліцитних (не висловлених явно) педагогічних задатків до цілісних особистісних якостей майбутнього магістра професійної педагогіки.

У дослідженні О. А. Зимовіної обґрунтовано, що педагог вищої школи має реалізувати функцію проектування ходу інтелектуального

розвитку конкретного студента. Для цього необхідні розробка індивідуальних стратегій навчання, навчально-педагогічна діагностика, розвиток індивідуальних психологічних ресурсів студента. Автор визначила ряд принципів індивідуалізації навчання з урахуванням домінуючих у студентів когнітивних стилів. Принцип інтегративності означає, що організація навчально-виховного процесу має включати урахування всіх структурних рівнів індивідуальності: соціально-психологічного, психологічного, психофізіологічного. Принцип культуроопосередкування детермінує опору на індивідуальний соціокультурний досвід студента. Принцип активності вимагає переходу від урахування індивідуальних особливостей до саморегуляції студентом свого індивідуального потенціалу. Практичина реалізації принципу вмотивованості здійснюється шляхом створення у студентів мотивації до вивчення та урахування своїх особливостей [6].

Проведене дослідження дозволило виявити найбільш популярні засоби і вибудувати ранжируваний ряд:

- 1) варіативні завдання, пропонувані на вибір з урахуванням професійної спрямованості та підготовки, індивідуальних особливостей, інтересів і можливостей магістрантів (за ступенем складності і самостійності) (22%);
- 2) самостійна робота на основі поєднання колективних, групових та індивідуальних форм роботи (16%);
- 3) науково-дослідна робота з проблем навчання і виховання (14%);
- 4) індивідуальна самоосвітня робота (14%);
- 5) сучасні комп'ютерні технології (10%);
- 6) стимулювання взаємоперевірки, самоконтролю і самоаналізу магістрантами якості своєї роботи та рівня професійної підготовки (8%);
- 7) переведення частини магістрантів на індивідуальні графіки (6%);
- 8) визначення проблем для індивідуального вивчення (6%);
- 9) використання різних форм матеріального та морального заохочення творчої роботи магістрантів (4%).

Як можна спостерігати, більшість з опитаних викладачів найчастіше застосовують систему індивідуалізованих завдань, складених з урахуванням стану підготовки, індивідуальних особистостей, інтересів і можливостей магістрів. Позитивним моментом є те, що багато хто

використовує індивідуалізовані самостійні роботи, можливості науково-дослідної та самоосвітньої роботи магістрів. На наш погляд, недостатньо використовуються можливості комп'ютерних технологій як засобу індивідуалізації у підготовці майбутнього магістра.

При цьому переважна більшість респондентів вважають себе прихильниками індивідуалізації у підготовці майбутніх магістрів-професіоналів у галузі гірничих технологій (88%) і намагаються «індивідуалізувати за допомогою предмета».

Проведений аналіз діяльності роботи інноваційних шкіл показав, що важливою рисою їх діяльності в галузі індивідуалізації є створення умов для реалізації особистісного зростання магістрантів і педагогів на основі індивідуальних освітніх траєкторій, вибору способу вчення і способу засвоєння з пропонованих альтернатив, широке використання діагностики та прийомів рефлексії.

Досвід індивідуалізації підготовки інженера-педагога в системі української вищої освіти є, за деяким винятком, досить обмеженим; цілісність проблеми індивідуалізації підготовки педагога усвідомлено не повністю і не реалізується повною мірою[7].

Актуалізація теоретичних і практичних досліджень і педагогічного досвіду привели нас до розробки концепції індивідуалізації професійної підготовки магістрів в інженерно-педагогічному вузі, підставою якої є підхід варіативно-рефлексійний. Вибрана назва відображає взаємозв'язок зовнішньою і внутрішньою складових індивідуалізації в процесі підготовки майбутнього магістра в ВНЗ.

Підкреслимо, що ідея введення варіативно-рефлексії обумовлена рядом чинників. По-перше, вивчення динаміки методологічних і теоретичних проблем вищої інженерно-педагогічної освіти і перспективи розвитку показало, що в світі визнана особлива роль індивідуалізації в організації вищої освіти, а підхід варіативно-рефлексії реалізує концепцію індивідуалізації. По-друге, необхідність включення підходу варіативно-рефлексійного в систему освіти визначається зміною освітньої парадигми, що відбувається в останнє десятиліття, як «сукупності переконань, цінностей, технічних засобів і т.д., яка характерна для членів даного співтовариства». Потреба індивідуалізації сьогодні усвідомлюється не тільки у зв'язку з процесами демократизації і гуманізації, але і з необхідністю підвищення адаптації випускників до постійних змін соціальних і економічних умов життя і діяльності.

Використання підходу варіативно-рефлексійного може сприяти подолання традиційних труднощів професійної освіти, веде до нового розуміння змісту і методів підготовки магістра, професіонала.

Варіативність системи вищої педагогічної освіти реалізується на практиці за допомогою розробки варіативної частини модулів і блоків дисциплін, навчальних планів, в навчально-методичному забезпеченні освітнього процесу, можливістю вивчення студентом дисциплін і курсів по вибору. Дослідники указують на зміну позицій майбутнього магістра в процесі професійної підготовки. Змінюється також статус магістра в науці, реальна соціально-психологічна характеристика, положення в системі внутрішньогрупових відносин, змінюється система норм і очікувань.

Таким чином, варіативність підготовки припускає часткову, тимчасову зміну найближчих завдань і окремих сторін змісту навчальної роботи, варіювання методів і організаційних форм з урахуванням особи кожного магістранта для забезпечення індивідуального її розвитку на тлі збереження єдиного простору і забезпечення гарантованого рівня компетентності майбутніх магістрів гірничого фаху[8].

Реальний зв'язок між навчальною і педагогічною діяльністю, взаємопроникнення теоретичного і практичного навчання, що виникають у магістрів в умовах індивідуалізації, є необхідною передумовою розвитку мотивації до педагогічної діяльності, компетентності, допомагають виробити індивідуальний досвід створення варіативної методики, усвідомити особливості індивідуально-професійного стилю.

У процесі вивчення магістрантами навчальних дисциплін виділяються такі етапи індивідуалізації: мотиваційний, підготовчий, діалогічний, діагностичний, аналітичний для рефлексії, проектувальний, виконавсько-організаційний, коректування, підсумковий, які варіюються залежно від змісту матеріалу, цільових установок, знань і умінь магістрантів, їхнього досвіду творчої діяльності і емоційно-ціннісних відносин.

Підготовка магістрантів до педагогічної діяльності в рамках концепції індивідуалізації може здійснюватися за умови цілеспрямованого формування у них основ професійної рефлексії, усвідомлення її необхідності і систематичного здійснення, а також формування здатності до цілепокладання.

Література

1. Резвицкий И.И. Личность. Индивидуальность. Общество: Проблема индивидуализации и ее социально-философский смысл / И.И. Резвицкий. – М. : Политиздат, 1984. – 141 с.
2. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : [Монографія]. – К. : Міленіум, 2004. – 260 с.
3. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Ананьев Б.Г. – СПб.
4. Базілевський А.Г. Психофізіологічні функції студентів різних факультетів і вузів у процесі пристосування до навчальної діяльності./ А.Г. Базілевський, І.Д. Глазирін // Фізіологічний журнал. – 2006. – Т.17. – № 4. – С. 71-76.
5. Чернобровкина В.А. Особистісна свобода людини як предмет психологічного дослідження. / В.А. Чернобровкина // Практична психологія. – № 2. – 2010. – 20 с.
6. Кузнецова Е.В. Индивидуализация самостоятельной учебной деятельности студентов в педагогическом вузе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08./ Кузнецова Екатерина Валерьевна. – К., 2012. – 219 с.
7. Дев'ятьярова Т.А. Индивидуализация методичної підготовки майбутніх інженерів-педагогів швейного профілю: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02 / Дев'ятьярова Тетяна Анатоліївна. – К., 2001. – 212 с.
8. Интегрированные дидактичные засоби креативного навчання студентів технічних дисциплін. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Збірник наукових праць. Випуск 21. – Харків: Українська інженерно-педагогічна академія, 2008. – 254 с.

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Н. В. Карчевская, С. Н. Сергеев

В предлагаемой статье освещается, что главная особенность внешней составной индивидуализации заключается в ее направленности к магистрантам. Направленность внешней составляющей способствует тому, что внешнее образовательное пространство принимается и осваивается личностью, поглощается ею. Осмысление, переосмысление образов и символики внешнего пространства, освоения полученной информации происходит во внутреннем пространстве личности. Целостность восприятия расширяет внутреннее пространство личности, наполняет ее содержанием и смыслом. В свою очередь, богатство, наполняемость и целостность внутреннего пространства становятся источниками внутреннего движения и развития индивидуальности личности.

Ключевые слова: индивидуализация, адаптация, магистр, личность, деятельность, профессия, способности.

INDIVIDUALIZATION OF PEDAGOGICAL AND PROFESSIONAL ACTIVITY OF FUTURE ENGINEERS-TEACHERS*N. V. Karchevs'ka, S. N. Sergeeva*

The article deals with the key peculiarity of outer component of individualization that concerns undergraduates. The orientation of outer component enables outer educational space to be accepted and apprehended by an individual, devored by him. Reasoning and rethinking of images and symbols of outer space, received information occurs in the inner space of an individual. The integrity of apprehension broadens inner space, fills him with content and sense. In its turn the richness and integrity of inner space become sources of personal advancement and development of an individual.

Key words: *individualization, adaptation, master, personality, activity, occupation, skills.*

Карчевська Н. В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-економічних і педагогічних дисциплін Стахановського навчально-наукового інституту гірничих і освітніх технологій Української інженерно-педагогічної академії, член-кореспондент Міжнародної академії педагогічної освіти (МАНПО) (м. Луганськ, Україна).

Сергєєв С. М. – кандидат медичних наук, доцент кафедри соціально-економічних і педагогічних дисциплін Стахановського навчально-наукового інституту гірничих і освітніх технологій Української інженерно-педагогічної академії, член-кореспондент Міжнародної академії педагогічної освіти (МАНПО) (м. Луганськ, Україна).

Karchevs'ka N. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of Socio-Economic and Pedagogical Disciplines of the Stahanov Educational and Scientific Institute of Mountain and Educational Technologies of the Ukrainian Engineer-Pedagogical Academy, Corresponding Member of the International Academy of Pedagogical Education .

Sergeev S. M. – Candidate of Medical Sciences, Associate Professor of Department of Socio-Economic and Pedagogical Disciplines of the Stahanov Educational and Scientific Institute of Mountain and Educational Technologies of the Ukrainian Engineer-Pedagogical Academy, Corresponding Member of the International Academy of Pedagogical Education.

Рецензент – доктор філософських наук, професор Т. І. Домбровская.

Reviewer – Doctor of Philosophical Sciences, Professor T.I. Dombrovs'ka.